

DANIEL

Inleiding

De historische achtergrond, opbouw en betrouwbaarheid van het boek Daniël.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/daniel/inleiding

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Daniël als profeet en staatsman	3 min	4
2	De drie fasen van de Babylonische ballingschap	3 min	5
3	Daniël onder Babylonische en Perzische koningen	2 min	7
4	Daniëls trouw en geestelijke vorming	3 min	8
5	Ezechiëls getuigenis over Daniël	4 min	9
6	Daniëls afkomst, opleiding en loopbaan	3 min	11
7	Daniëls profetische roeping	2 min	13
8	Voorspellende profetie en late datering	3 min	14
9	Griekse en Perzische leenwoorden	2 min	15
10	Hebreeuws en Aramees in Daniël	2 min	16
11	Daniël in de Joodse canon	3 min	18
12	Jaartallen en de betekenis van Chaldeeën	4 min	19
13	De krankzinnigheid van Nebukadnezar	2 min	21
14	De bezwaren rond Belsazar en Darius	3 min	22

15	Twee manieren om regeringsjaren te tellen	4 min	23
16	Chaldeeën als volk en beroepsgroep	2 min	25
17	Historische sporen van Nebukadnezars waanzin	4 min	26
18	De archeologische bevestiging van Belsazar	4 min	28
19	De identiteit van Darius de Meder	5 min	29
20	Bewijzen voor een vroege datering	3 min	32
21	Thema en opbouw van het boek Daniël	4 min	33
	Om verder te lezen		35

1

Daniël als profeet en staatsman

We beginnen onze bestudering van het boek Daniël. Zoals we altijd doen bij een nieuw boek, beginnen we met een inleiding. Daarin willen we wat achtergrondinformatie krijgen, zodat het boek begrijpelijk voor ons is wanneer we het gaan lezen. Natuurlijk kan het boek ook zonder deze achtergrondinformatie begrijpelijk zijn. Maar het maakt een groot verschil als we iets weten over wie deze man was, wanneer hij leefde, wat er gebeurde, wie de personen in het boek zijn, hoe ze met elkaar samenhangen, enzovoort. Daarom beginnen we met een beschouwing van de historische achtergrond.

Daniël en Ezechiël waren profeten uit de tijd van de ballingschap. Strikt genomen was Daniël geen profeet in dezelfde zin als de anderen. Een profeet was gewoonlijk Gods woordvoerder tegenover Israël: een man aan wie God godsspraken gaf die Zijn volk leiding moesten geven. Daniël had profetische gaven, maar hij vervulde niet dezelfde rol als de andere profeten. Hij diende in feite niet onder zijn eigen volk. Hij bevond zich aan de hoven van heidense koningen, en veel van wat hij deed had te maken met het uitleggen van hun dromen, ongeveer zoals Jozef dat deed. Maar hij had ook zelf dromen en visioenen, dus in die zin was hij een profeet. Jezus noemde hem de profeet Daniël.

Maar de Joden plaatsten het boek Daniël in hun canon van de Schrift niet onder de profeten. Ze plaatsten het boek Daniël onder de geschriften. Dat kan zijn omdat Daniël eigenlijk meer een staatsman was dan een godsdienstig leider. Hij was een zeer godsdienstig man, maar hij heeft nooit enige gelegenheid gehad om leiding te geven aan het godsdienstige leven van de Joodse gemeenschap in ballingschap of daarin zijn stem te laten horen, omdat de omstandigheden hem van hen gescheiden hielden.

Ezechiël woonde onder de ballingen en profeteerde tot hen. Daniël profeteerde tot Nebukadnezar, Belsazar en Darius, en had, voor zover we lezen, eigenlijk geen enkel contact met de Joodse gemeenschap. Buiten zijn eigen schuld werd hij bij zijn volk weggehaald en naar het hof van de koning gebracht. Door de bijzondere gave en

voorzienigheid van God werd hij tot een hoge positie verheven. Zijn gaven werden door verscheidene koningen erkend. Hij was raadsman van koningen, en in die hoedanigheid kreeg hij de gelegenheid om dingen uit te leggen die God openbaarde door de dromen van de koningen en door zijn eigen dromen.

Omdat hij niet echt iemand was die tot de Joodse gemeenschap sprak, maar meer een staatsman die binnen heidense regeringen een godvruchtige invloed uitoefende, leek hij meer op Jozef dan op enige andere Joodse profeet. Jozef was natuurlijk strikt genomen geen profeet, hoewel hij wel dromen had. Dat is wat profeten doen. God openbaarde dingen aan Jozef, en hij legde de dromen van de farao uit. Maar voor het grootste deel was Jozef een bestuurder binnen een heidense regering. In dat opzicht lijken Jozef en Daniël op elkaar. Beiden werden tegen hun wil in gevangenschap weggevoerd. Geen van beiden stelde zich verkiesbaar voor een ambt. Ze waren eerst gevangenen en werden tot een hoge positie verheven vanwege hun genialiteit en vanwege de gaven die God hun gaf.

2

De drie fasen van de Babylonische ballingschap

Daniël behoort dus tot de periode van de ballingschap. Maar de ballingschap van de Joden naar Babylon vond in drie fasen plaats, en hij maakte deel uit van de eerste fase. In het jaar 605 voor Christus, na de slag bij Karkemis, kreeg Nebukadnezar de overhand over de Egyptenaren. Hij had de Assyriërs al verslagen en was nu als het ware de nieuwe keizer van het gebied. Hij werd geen keizer genoemd, maar hij had wel een rijk.

Hij trok in de dagen van Jojakim op tegen Jeruzalem en nam enkele gevangenen met zich mee terug naar Babylon. Jojakim was niet een van hen. Het waren leden van de koninklijke familie, edelen en mensen die van waarde voor Jeruzalem leken te zijn. Hij voerde hen weg uit Jeruzalem en bracht hen naar Babylon. Het is niet helemaal duidelijk wat zijn bedoeling daarmee was, maar met sommigen van hen had hij bijzondere plannen. Hij liet een van zijn dienaren onder de Joden zoeken naar de

verstandigste, knapste en meest geschikte jonge mannen, om hun een bijzondere opleiding te geven. Zo konden ze deel gaan uitmaken van zijn staf van raadgevers en tot zijn wijzen behoren.

Zo werd Daniël in 605 voor Christus samen met anderen naar Babylon weggevoerd. Strikt genomen is dat het begin van de ballingschap, hoewel het nog lang duurde voordat alle andere Joden werden weggevoerd. We weten dat Nebukadnezar in 597, acht jaar later, opnieuw inwoners van Jeruzalem gevangennam. Hij trok op tegen Jeruzalem en voerde de koning, Jechonja, in gevangenschap weg, samen met verscheidene andere ballingen, onder wie Ezechiël.

Ezechiël kwam dus naar Babylon toen Daniël daar al acht jaar was, en tegen de tijd dat Ezechiël aankwam, had Daniël in Babylon al een reputatie opgebouwd. De tweede deportatiegolf vond plaats in 597 voor Christus. Daarbij werden koning Jechonja en ook Ezechiël en anderen gevangengenomen.

De laatste fase van de ballingschap vond plaats in 586, hoewel sommigen 587 zeggen. Ik weet niet zeker waarom er onder geleerden een verschil bestaat, maar ze zijn het onderling nog steeds oneens over de vraag welk jaar het was, 586 of 587. Dat was het moment waarop Jeruzalem werd platgebrand, de stad werd verwoest en de rest van de ballingen in gevangenschap werd weggevoerd. Tegen die tijd stelde Jeruzalem eigenlijk niets meer voor. Nebukadnezar had de stad volledig verwoest en de overgrote meerderheid van de bevolking in gevangenschap weggevoerd. Hij liet in Judea alleen boeren en dergelijke achter om het land te bewerken. Dat is dus het tijdsbestek. Tegen de tijd dat Nebukadnezar al deze mensen in gevangenschap had weggevoerd, was Daniël daar al negentien jaar en had hij er een gevestigd bestaan. Hij had zelfs een stevige positie verworven en oefende politieke invloed uit op Nebukadnezar.

3

Daniël onder Babylonische en Perzische koningen

Daniël heeft blijkbaar heel lang geleefd, want hij ging helemaal aan het begin van de ballingschap in ballingschap en leefde lang genoeg om het einde ervan mee te maken. Hij leefde nog in de tijd van Kores, en Kores was degene die in 539 voor Christus de ballingen uit de ballingschap vrijliet. Daniël moet een heel jonge man zijn geweest toen hij in ballingschap ging, gezien het grote aantal jaren dat hij daar nog heeft geleefd. Naar het schijnt was hij al die tijd, of in elk geval gedurende delen daarvan, politiek actief. Er kunnen perioden zijn geweest waarin hij enigszins werd veronachtzaamd. Hoofdstuk 5 zou erop kunnen wijzen dat Belsazar Daniël niet echt in het oog had gehouden, hem niet kende en over hem ingelicht moest worden.

Hoe dan ook, hij diende onder vier koningen die bij naam worden genoemd. Een van hen is natuurlijk Nebukadnezar en een andere is Belsazar. Tussen Nebukadnezar en Belsazar waren er in het Babylonische Rijk een aantal koningen. Nebukadnezar is degene die na de dood van zijn eigen vader, Nabopolassar, het Nieuw-Babylonische Rijk vestigde. Belsazar was, onder zijn vader Nabonidus, de laatste van de koningen van het rijk. Belsazar was degene die in Babylon de leiding had toen het in handen van de Perzen viel.

Daniël was gedurende die hele periode raadsman van de koningen, dus tijdens het volledige bestaan van het Babylonische Rijk. Toen het in handen van de Perzen viel, heeft Babylon mogelijk enkele jaren onder het tijdelijke toezicht gestaan van een generaal die Darius de Meder wordt genoemd, voordat Kores kwam en het bevel overnam. Dat hangt ervan af welke geleerde je raadpleegt. Andere mensen geloven dat Darius de Meder een andere naam voor Kores is, dus het is niet helemaal duidelijk. Maar Daniël leefde verder tot in de tijd van Darius de Meder en Kores. Darius de Meder was degene die Daniël tegen zijn eigen wil in de leeuwenkuil liet gooien. Daarmee bedoel ik: tegen de wil van Darius in. Kores is natuurlijk degene die het volk vrijliet om vanuit Babylon naar hun eigen land terug te keren. Deze vier koningen werden dus allemaal op de een of andere manier door Daniël beïnvloed.

4

Daniëls trouw en geestelijke vorming

Er waren waarschijnlijk godvruchtige invloeden op zijn leven. Helemaal aan het begin, wanneer hij in ballingschap wordt weggevoerd, is hij niet erg oud. Hij is waarschijnlijk een tiener. Hij is er dan al buitengewoon sterk aan toegewijd zijn Joodse reinheid te bewaren en trouw te blijven aan Jahweh. Hij is terechtgekomen in een land waar maar heel weinig mensen zijn tegenover wie hij verantwoording moet afleggen als het om de dingen van God gaat, enigszins zoals bij Jozef. Jozef had het erger. Toen Jozef naar Egypte ging, kende hij niemand die geen heiden was. Iedereen om Jozef heen was heidens. Behalve God en zijn eigen geweten was er niemand tegenover wie Jozef verantwoording moest afleggen om rechtvaardig te blijven, en Jozef deed geen concessies.

Ook Daniël en zijn vrienden deden geen concessies. Ze konden elkaar in elk geval bemoedigen, maar ze maakten nog steeds deel uit van een heel kleine minderheid in een zeer heidense wereld. Alles wat er in de samenleving om hen heen werd gedaan, ging in tegen wat hun in hun Joodse omgeving was geleerd. Daarom is het opmerkelijk dat ze trouw bleven en geen concessies deden. Het getuigt ervan dat ze een ongewoon sterke toewijding hadden.

De Bijbel noemt dat specifieke punt zelfs in Daniël 1:8. Daar staat:

Daniël nu nam zich in zijn hart voor zich niet te besmetten met de gerechten van de koning of met de wijn die hij dronk. Daarom verzocht hij het hoofd van de hovelingen of hij zich niet zou hoeven te verontreinigen.

DANIËL 1:8

Dat was voedsel waarvan hij als Jood vond dat hij het niet behoorde te eten. Hij nam zich in zijn hart voor dat hij zich niet zou verontreinigen. Hij is dus een prototype van de christen in de heidense wereld. Hoewel hij omringd was door mensen die geen christenen waren en door een cultuur die niet christelijk was, slaagde hij erin zich niet te verontreinigen. Veel christenen slagen daar niet zo goed in, maar misschien komt

dat doordat ze niet waren zoals hij. Hij had zich immers in zijn hart voorgenomen zich niet te verontreinigen. Ik weet niet zeker of iedere christen het vaste besluit heeft genomen zich niet te verontreinigen. Maar Daniël en zijn vrienden deden geen concessies.

Naar het schijnt werd hij tijdens de hervormingen van Josia in Jeruzalem geboren, in een tijd waarin het boek Deuteronomium was gevonden en op grote schaal bekend werd gemaakt. Hoewel de hervormingen voor sommige mensen in Jeruzalem oppervlakkig waren, waren ze dat voor Daniël blijkbaar niet. Hij werd geboren en opgevoed met de overtuiging dat hij Jahweh moest volgen. Hij wist iets van de wetten van Jahweh, omdat het boek Deuteronomium op zo grote schaal bekend werd gemaakt en door Josia in praktijk werd gebracht toen Daniël klein was.

Ook kan hij Jeremia hebben horen prediken. Jeremia was een oudere profeet in Jeruzalem, en Daniël was een jonge man toen hij vertrok, maar Jeremia predikte in die tijd in Jeruzalem. Daniël kan hem hebben horen prediken. We weten dat Daniël het boek van Jeremia had, want in hoofdstuk 9, vers 2, lezen we dat Daniël het boek van Jeremia las. Het is dus zelfs mogelijk dat hij Jeremia persoonlijk kende toen hij in Jeruzalem was. Hij zal hem echter niet erg goed hebben leren kennen, omdat hij nog zo jong was toen hij werd weggevoerd. Maar hij had de profetieën van Jeremia en werd er duidelijk door beïnvloed.

5

Ezechiëls getuigenis over Daniël

Hij kan Ezechiël ook hebben gekend, al is dat niet duidelijk. Ze leefden allebei in de ballingschap, maar ze bevonden zich niet in hetzelfde geografische gebied. Ezechiël wist van Daniël, maar dat hoeft niet per se te betekenen dat Daniël Ezechiël kende. Daniël was tenslotte een invloedrijk man binnen de regering, en de ballingen in het hele Babylonische gebied wisten waarschijnlijk dat een van hun eigen landgenoten grote invloed had binnen de Babylonische regering. Waarschijnlijk werd er onder de ballingen vaak over hem gesproken. Hij was onder hen waarschijnlijk beroemd. Ezechiël wist dus van Daniël. Daniël wist misschien wel of misschien niet van Ezechiël.

Ik zeg dat Ezechiël van Daniël wist, omdat hij hem noemt. Als je kijkt naar Ezechiël 14, vers 14, zegt God tegen Ezechiël:

Al zouden te midden ervan deze drie mannen zijn, Noach, Daniël en Job, dan zouden zij alleen door hun gerechtigheid hun eigen leven redden, spreekt de Heere HEERE.

EZECHIËL 14:14

dat wil zeggen, in Jeruzalem:

dan zouden ze door hun rechtvaardigheid alleen zichzelf redden, zegt de Heere God. Dit staat in tegenstelling tot wat God tegen Abraham zei over Sodom. Als er in Sodom zelfs maar een klein aantal rechtvaardige mensen was geweest, zou God de hele stad sparen, en niet alleen de rechtvaardigen. De hele stad zou gespaard zijn vanwege het kleine overblijfsel van rechtvaardige mensen. Toen Abraham hierover met God sprak, kreeg hij God zover dat Hij Zich vastlegde op slechts tien. Als er zelfs maar tien rechtvaardigen in Sodom waren, zou de stad gespaard worden.

Maar Jeruzalem is er slechter aan toe. Zelfs als ze rechtvaardige mensen hadden, en niet alleen rechtvaardige mensen, maar enkele van de rechtvaardigste mensen die je je maar kunt voorstellen — Job, Noach en Daniël — zou de stad niet gespaard worden. Het is interessant dat Daniël, die in die tijd nog leefde, samen genoemd werd met heel beroemde mensen uit het verre verleden, Job en Noach. Het zou zoiets zijn als zeggen: Abraham Lincoln, George Washington en Ronald Reagan, of een hedendaagse president, of iemand die nog leeft, bijvoorbeeld George Bush. Het zou in zekere zin vreemd zijn om die hedendaagse man samen met die heel beroemde mensen te noemen. Het zou niet volkomen vreemd zijn als ze een vergelijkbaar karakter hadden, maar twee van die namen zijn mensen uit wat voor ons het verre verleden van onze geschiedenis lijkt, terwijl de derde nog in leven zou zijn. Zo was het toen Noach, Job en Daniël samen werden genoemd.

Trouwens, ik wil erop wijzen dat sommige geleerden niet geloven dat de verwijzing naar Daniël hier in Ezechiël werkelijk over Daniël gaat. Zij geloven dat de naam als Dan-el opgevat moet worden, en ze hebben geopperd dat het om een of andere heidense held uit heidense verhalen gaat. Maar het komt mij volkomen absurd voor

dat iemand die zo bekend is als Job en iemand die zo bekend is als Noach, genoemd zou worden samen met iemand die niet bekend is en uit een paar heidense verhalen afkomstig is.

Dat is een poging van vrijzinnige geleerden om te betogen dat Daniël niet heeft bestaan of, als hij wel heeft bestaan, dat hij niet heeft bestaan zoals de verhalen hem hier beschrijven. Vrijzinnige geleerden proberen voortdurend het boek Daniël in diskrediet te brengen. Ezechiël noemt Daniël en acht hem samen met Job en Noach hoog. Dat laat zien dat Daniël onder de ballingen al tamelijk beroemd was en bevestigt dus wat het boek Daniël zegt: dat deze man werkelijk heeft geleefd en deze bekendheid genoot. Omdat veel vrijzinnige geleerden van Daniël een verzonnen boek over een verzonnen personage willen maken, zullen ze op alle mogelijke manieren proberen vol te houden dat Ezechiël Daniël niet noemt. Ezechiël geeft immers duidelijk een onafhankelijke bevestiging van Daniëls bestaan, bekendheid en gerechtigheid.

6

Daniëls afkomst, opleiding en loopbaan

Dit is wat we over Daniëls biografische gegevens weten. Hij werd geboren uit het koninklijk geslacht. Dat betekent dat hij tot de koninklijke familie behoorde. Hij was geen prins in de zin dat hij tot de directe lijn van de koningen behoorde. Koningen hadden veel kinderen, veel kleinkinderen en veel achterkleinkinderen, maar meestal stond er maar één in de directe lijn van troonopvolging. Daniël behoorde op de een of andere manier tot degenen die tot het koninklijk geslacht en de koninklijke familie werden gerekend. Hij moet dus voorouders hebben gehad die in Jeruzalem tot de koninklijke familie behoorden.

Als jongeman werd hij als gevangene naar Babylon weggevoerd, en daar werd hij drie jaar lang opgeleid in de taal en de gebruiken van de Chaldeeën. Maar hij deed geen concessies. Hij gaf de gebruiken van zijn eigen geloof niet op, hoewel hij de cultuur en de taal van de Chaldeeën leerde. In dit opzicht kan hij een voorbeeld zijn voor degenen onder ons die invloed willen uitoefenen op de wereld om ons heen: we doen geen concessies aan onze overtuigingen, maar we raken wel vertrouwd met de cultuur van de wereld. Er is een grens aan de mate waarin dat wenselijk is, maar in sommige

opzichten biedt vertrouwddheid met de cultuur van de wereld je een manier om met mensen op hun niveau te communiceren. Daniël leerde dat. Hij had er niet om gevraagd, maar God regelde het zo dat hij onderwezen werd in de taal en de cultuur van de Chaldeeën. De Chaldeeën waren een etnische groep in de zuidelijke gebieden van het Babylonische Rijk, en Nebukadnezar was zelf een Chaldeeër.

Net als Jozef werd Daniël tot een hoge positie verheven vanwege zijn vermogen om dromen uit te leggen. Hij diende als staatsman onder koningen van Babylon en Perzië, tot ten minste 536 voor Christus. Het derde jaar van Kores is het laatste jaar dat in het boek wordt genoemd, in Daniël 10, vers 1. Het derde jaar van Kores zou 536 voor Christus zijn. Misschien heeft hij langer geleefd, maar dat is de laatste datum die ons wordt gegeven voor een profetie die hij uitsprak.

Blijkbaar keerde hij nooit terug naar Jeruzalem, hoewel hij nog leefde nadat de ballingen toestemming hadden gekregen om terug te gaan. In het eerste jaar van Kores vaardigde Kores de proclamatie uit dat de Joden naar hun land mochten terugkeren. Normaal gesproken zou je van een vrome Jood verwachten dat hij dat deed. Daniël ging niet. Hij bleef nog minstens twee jaar, en misschien is hij in Babylon gestorven. Waarschijnlijk wel. Of beter gezegd: tegen die tijd stond Babylon onder Perzisch gezag, want het Perzische Rijk had de stad inmiddels overgenomen. Maar Daniël was misschien te oud om te reizen. Hij kan heel goed in de negentig zijn geweest, en het kan onmogelijk voor hem zijn geweest om die reis te maken. Of misschien vond hij dat God hem nog steeds kon gebruiken. Hij bekleedde namelijk een positie die maar heel weinig Joden in Babylon, of in Perzië, bekleedden: hij had het oor van de vorst. Misschien vond hij dat hij zo een grotere bediening had en meer voor zijn volk kon doen door aan het hof ten behoeve van hen invloed uit te oefenen, in het huis van de heidense opperheerser.

7

Daniëls profetische roeping

Hij was een staatsman, zoals ik al zei, maar hij was ook een profeet. In Numeri hoofdstuk 12, vers 6, zei God:

Hij zei: Luister toch naar Mijn woorden! Als iemand onder u een profeet is, maak Ik, de HEERE, Mij door een visioen aan hem bekend, spreek Ik met hem door een droom.

NUMERI 12:6

Dat is wat Daniël ontving: visioenen en dromen, en de uitleg van de dromen van andere mensen. De eerste gaven die bij hem zichtbaar werden, waren zelfs niet zijn eigen dromen en visioenen, maar zijn vermogen om een paar belangrijke dromen van Nebukadnezar uit te leggen. Ook Jezus noemde hem een profeet, in Mattheüs 24:15, toen Hij zei:

Wanneer u dan de gruwel van de verwoesting, waarover gesproken is door de profeet Daniël, zult zien staan op de heilige plaats — laat hij die het leest, daarop letten! —

MATTHEÛS 24:15

Verwijzing gecontroleerd: de spreker noemde Daniël 24:15, maar de bewoording is Mattheüs 24:15.

Daniël was dus een profeet en staatsman.

Toch wordt hij soms bekritiseerd als iemand die geen echte profeet was. Het boek is bekritiseerd omdat het bepaalde gebreken zou bevatten die het als historisch document ongeloofwaardig zouden maken. We moeten begrijpen dat veel geleerden gemotiveerd zijn om de Bijbel als een geïnspireerd werk van God in diskrediet te brengen. Veel religieuze leiders en geleerden die zich aan universiteiten toeleggen op het onderwijzen vanuit de Bijbel, geloven desondanks niet dat de Bijbel het Woord van God is, of zij geloven niet dat de Bijbel bovennatuurlijk geïnspireerd is. Zij geloven niet

in wonderen en zij geloven niet dat voorspellende profetie werkelijk bestaat, waarbij God toekomstige gebeurtenissen daadwerkelijk in detail aan een mens zou openbaren voordat ze plaatsvinden.

We hebben natuurlijk in Jesaja hoofdstuk 41 gezien dat God zei dat dit precies datgene is waarmee Hij Zijn profeten geloofwaardig maakt: hun vermogen om de toekomst te voorzeggen. Hij daagt andere goden uit hetzelfde te proberen. De echte God kan de toekomst voorzeggen en Hij maakt Zijn profeten geloofwaardig door hun kennis van de toekomst te geven. Ontkennen dat zo'n verschijnsel bestaat, betekent eenvoudigweg dat de boeken van de Bijbel die beweren voorspellend te zijn, dat niet zijn.

8

Voorspellende profetie en late datering

Maar er zijn enkele boeken van de Bijbel waarvan de voorspellingen verbazingwekkender zijn dan die van andere, in het bijzonder Jesaja en Daniël. Jesaja noemt Cyrus namelijk bij zijn naam, een paar honderd jaar voordat de man ook maar iets deed, en 150 jaar voordat hij geboren werd. Dat lijkt bovennatuurlijk, en daarom is Jesaja aangevallen door critici.

Daniël is voor de critici nog erger, omdat hij verder kijkt dan zijn eigen tijd, naar de opkomst en ondergang van verschillende rijken die hij zelf niet meer heeft meegemaakt. Er zijn gedeelten in Daniël die zeer expliciete voorspellende beschrijvingen geven van intriges en oorlogen tussen koningen die pas in de tweede eeuw voor Christus leefden. Daniël schreef in de zesde eeuw voor Christus en hij beschrijft gebeurtenissen die vier eeuwen later plaatsvonden. In het bijzonder staat er een behoorlijk levendige beschrijving van Antiochus Epiphanes en zijn vervolging van de Joden, die zich aan het begin van de jaren 160 voor Christus afspeelde. Er kan nauwelijks twijfel over bestaan — zelfs de sceptici twijfelen er niet aan — dat hier Antiochus Epiphanes wordt beschreven.

Maar omdat zij niet geloven dat er zoiets als voorspellende profetie bestaat, geloven zij eenvoudigweg dat dit boek niet is geschreven door een man die in de tijd van Babylon leefde. Zij geloven daarentegen dat de auteur een man was die in de tijd van Antiochus Epiphanes leefde, iemand die de historische daden van Antiochus in symbolische visioenen kon beschrijven omdat hij ze had gezien en ervan wist, in plaats van ze vooraf te voorspellen. Daarom hebben degenen die wij de hogere critici noemen, en die we ook liberale geleerden, liberale theologen en Bijbelgeleerden zouden kunnen noemen, Daniël vaak in de tweede eeuw voor Christus gedateerd. Op die manier hoeven zij niet af te rekenen met de werkelijkheid van voorspellende profetie.

Als Daniël dit in de zesde eeuw voor Christus schreef, zoals het boek beweert, dan zag hij heel duidelijk dingen die in de tweede, derde en vierde eeuw voor Christus zouden plaatsvinden. Hij beschreef die op manieren die overeenkomen met hoe ze werkelijk gebeurden. Dat zou Daniël tot een van de indrukwekkendste boeken van de Bijbel maken wat betreft het vermogen om de toekomst eeuwen van tevoren en in detail uiteen te zetten.

Het vormt dus een bedreiging voor iemand met een naturalistische denkwijze, iemand die wil geloven dat er geen bovennatuurlijke ingreep in de aangelegenheden van mensen plaatsvindt, want voorspellende profetie is een bovennatuurlijke ingreep van God. Sinds geleerden de Bijbel aanvallen, is het gebruikelijk geweest om ook Daniël aan te vallen en te proberen gebreken in het boek te vinden. Sommige daarvan zouden historische fouten zijn; andere zouden literaire fouten zijn.

9

Griekse en Perzische leenwoorden

Een van de dingen die beweerd zijn, is dat er in het boek Daniël woorden voorkomen die wij Griekse en Perzische leenwoorden noemen. Wat is een leenwoord? Het is een woord uit een andere taal dat door een bepaalde taal wordt overgenomen. Wij hebben bijvoorbeeld veel leenwoorden uit het Latijn. Ook hebben wij in het Nederlands veel leenwoorden uit het Frans, Duits en Spaans.

Wanneer we ‘überhaupt’ zeggen, gebruiken we een Duits leenwoord. Wanneer we ‘c’est la vie’ zeggen, gebruiken we een Franse uitdrukking. We gebruiken in het Nederlands veel woorden en uitdrukkingen uit andere talen, en dat gebeurt in alle talen. Ze lenen woorden uit andere talen van hun tijd.

Maar ons wordt verteld dat het Grieks en het Perzisch tot op zekere hoogte uit een latere tijd stammen dan Daniël. Geleerden proberen tenminste de indruk te wekken dat het aantal Perzische en Griekse leenwoorden in de taal van het boek Daniël op een latere datering zou wijzen. De Babyloniërs werden tenslotte door de Perzen veroverd en de Perzen later door de Grieken. Daarom zouden de talen van de Grieken en de Perzen eigenlijk thuishoren in een latere periode dan de tijd van Nebukadnezar, zo wordt ons verteld.

Maar in de tijd van Nebukadnezar bestonden het Grieks en het Perzisch natuurlijk al. Het waren niet de voornaamste talen van het rijk, maar niets zou de Babylonische taal ervan weerhouden bepaalde leenwoorden uit het Grieks en Perzisch over te nemen. Babylon stond tenslotte met die gebieden in contact. Die talen waren in de tijd van Nebukadnezar niet onbekend bij de Babyloniërs. Beweren dat de Babylonische taal geen enkel woord uit die talen zou overnemen, komt er eenvoudigweg op neer dat men van ons vraagt iets onredelijks te geloven. Er is geen bewijs dat de Babylonische taal die woorden niet zou overnemen.

Maar de aanwezigheid van zulke woorden in het Hebreeuws en Aramees van het boek Daniël — want Daniël is in twee talen geschreven — is een van de zaken die worden aangevoerd als bewijs voor een late datering. Maar het is allerm minst doorslaggevend en het bewijst niets. Het is eigenlijk een nogal wanhopige bewering.

10

Hebreeuws en Aramees in Daniël

Ik zei dat Daniël in twee talen is geschreven. Dat is voor sommige mensen een ander taalkundig probleem. De helft van het boek is in het Hebreeuws geschreven, zoals het grootste deel van het Oude Testament, maar de andere helft is in het Aramees

geschreven. Dat is de taal die de Joden later gingen spreken. In de tijd van Jezus spraken de Joden bijvoorbeeld geen Hebreeuws, maar Aramees. Het Aramees was een taal die het Hebreeuws onder het Joodse volk geleidelijk als omgangstaal verving.

Hoofdstuk 1 van Daniël is in het Hebreeuws geschreven, evenals de hoofdstukken 8 tot en met 12. Zes hoofdstukken van Daniël zijn dus in het Hebreeuws geschreven, maar zes hoofdstukken zijn in het Aramees geschreven: de hoofdstukken 2 tot en met 7. Daarom hebben critici soms beweerd dat het veelvuldige gebruik van het Aramees wijst op een latere datering, toen het Aramees onder de Joden het Hebreeuws als gebruikte taal begon te vervangen. Hoeveel later dit gebeurde, of hoeveel later zij het boek willen dateren, zou natuurlijk enigszins rekbaar zijn. Maar op andere gronden zouden zij graag willen dat dit in de tijd van Antiochus Epiphanes geschreven is.

Ze gebruiken het feit dat het Aramees naast het Hebreeuws werd gebruikt als bewijs dat dit geschreven is in een tijd waarin de twee talen naast elkaar werden gebruikt. Misschien was het taalgebruik in die tijd ook aan het verschuiven van het Hebreeuws naar het Aramees. Zij zeggen dat dit later zou zijn dan de tijd waarin het verhaal van Daniël zich naar verluidt afspeelt.

Het Aramees was in de tijd van Nebukadnezar echter algemeen bekend. Het is interessant dat de hoofdstukken die in het Aramees zijn geschreven, de hoofdstukken zijn die over heidense koningen en heidense rijken gaan. Het was een taal die in het rijk door meer mensen gelezen kon worden dan het Hebreeuws. De delen van Daniël die voornamelijk de Hebreeën aangaan, zijn in het Hebreeuws geschreven. De delen die over de heidense rijken gaan, zijn in het Aramees geschreven. Misschien zijn ze zo geschreven omdat ze voor heidense lezers bestemd waren. Dat hoeft niet te betekenen dat de Hebreeën het Aramees in plaats van het Hebreeuws waren gaan gebruiken. Beide talen komen in het boek voor. De aanwezigheid van de twee talen wijst dus ook hier niet op een latere datering, hoewel sommigen haar graag in die richting zouden willen laten wijzen.

11

Daniël in de Joodse canon

Een van de argumenten voor de gedachte dat Daniël later geschreven is, meent men te vinden in het feit dat Daniël in de Masoretische canon van het Oude Testament niet onder de Profeten was opgenomen. De Masoretische canon dateert uit de zesde of zevende eeuw na Christus. Met andere woorden, lang na de tijd van Christus en lang na de tijd van Daniël plaatste de Masoretische canon van de Joden Daniël niet onder de Profeten.

Ze hadden de Wet, de Thora, die uit de eerste vijf boeken bestaat. Ze hadden de Profeten, waaronder de vroege en de latere profeten vielen. De vroege profeten zijn wat wij het grootste deel van de historische boeken van het Oude Testament noemen. De latere profeten zijn de boeken die wij de Profeten noemen. Maar daarnaast hadden ze de Geschriften. Je hebt de Wet, de Profeten en de Geschriften. De Geschriften waren een verzameling boeken die noch tot de Wet, noch tot de Profeten behoorden. Ze omvatten de boeken van Salomo, het boek Psalmen, Ruth en Daniël, samen met Spreuken, Prediker enzovoort.

Het feit dat de Masoretische tekst Daniël bij de Geschriften plaatst en niet bij de Profeten, is een van de argumenten om te zeggen dat hij in die tijd niet als profeet werd beschouwd. Maar Jezus Zelf noemde Daniël een profeet en weerspiegelt daarmee ongetwijfeld de opvatting van de Joden in die tijd. De reden waarom Daniël buiten de groep van de Profeten werd geplaatst, kan heel goed zijn geweest wat ik al zei: hij was niet iemand die als profeet tot het volk Israël sprak.

Hij was niet iemand die als tussenpersoon optrad tussen God en het volk Israël, zoals profeten dat doorgaans deden. Hij was in wezen een politicus, een staatsman, iemand wiens werkterrein niet onder de Joden lag en die niet het grootste deel van zijn tijd doorbracht met profeteren. We kennen maar enkele gevallen, een handvol keren, waarin hij goddelijke inspiratie ontving en daarover schreef. Wat deed hij gedurende de overige jaren van zijn zeventigjarige loopbaan? Blijkbaar was hij het grootste deel van de tijd niet aan het profeteren. Hij hield zich bezig met regeringszaken. Daarom erkenden de Joden dat hij niet werkelijk een profeet was zoals de andere profeten en

dat hij in een categorie op zichzelf thuishoorde. Dat betekent niet dat zij niet dachten dat hij daadwerkelijk profeteerde, of dat zijn geschriften werkelijk oude voorspellingen waren van dingen die later gebeurden.

12

Jaartallen en de betekenis van Chaldeeën

De voornaamste argumenten tegen de echtheid van Daniël komen voort uit beweringen dat er historische onjuistheden in het boek staan. Daniël 1:1 zegt bijvoorbeeld:

In het derde jaar van de regering van Jojakim, de koning van Juda, kwam Nebukadnezar, de koning van Babel, naar Jeruzalem en belegerde het.

DANIËL 1:1

Dit is volgens hen in strijd met Jeremia hoofdstuk 25, vers 1. Jeremia 25:1 zegt:

Het woord dat tot Jeremia is gekomen over heel het volk van Juda, in het vierde jaar van Jojakim, de zoon van Josia, koning van Juda — dit was het eerste jaar van Nebukadrezar, koning van Babel —

JEREMIA 25:1

De bewering is dat Jeremia ons vertelt dat het eerste jaar van de koning van Babylon het vierde regeringsjaar van Jojakim was. Daniël vertelt ons dat de koning van Babylon in het derde regeringsjaar van Jojakim kwam en Jeruzalem belegerde. Zou dat niet een jaar vóór het eerste regeringsjaar van Nebukadnezar zijn? Als het vierde jaar van Jojakim volgens Jeremia het eerste jaar van Nebukadnezar is, hoe kon er dan in het derde jaar van Jojakim, het jaar daarvoor, vóór het eerste jaar, al een koning Nebukadnezar zijn? Daarom denkt men dat hier sprake is van een historische onjuistheid.

Een andere onjuistheid die er volgens sommigen in staat, is dat Daniël het woord Chaldeeën niet gebruikte als een etnische term, wat het destijds was, maar als een term met een betekenis die het pas na de Babylonische tijd kreeg. In de dagen van Nebukadnezar, die zelf etnisch gezien een Chaldeeër was, verwees de term Chaldeeën naar een etnische groep. In latere eeuwen werd het woord Chaldeeën echter gebruikt voor een klasse van priester-magiërs, astrologen en dergelijke. Met andere woorden, het was niet langer een etnische aanduiding, maar verwees in plaats daarvan naar het beroep van mensen. De Chaldeeën stonden bekend om hun magische kunsten en occulte praktijken. Hoewel men later niet meer in die termen over de etnische groep van de Chaldeeën sprak, omdat die in de Babylonische bevolking was opgegaan, werd de term Chaldeeën op een later tijdstip gebruikt voor een klasse van priester-astrologen en dergelijke.

Men zegt dat Daniël het woord Chaldeeën met de latere betekenis gebruikt die het na de tijd van Nebukadnezar kreeg, toen het woord niet langer een etnische groep aanduidde, maar een bepaald soort beroep. Zij wijzen er bijvoorbeeld op dat Nebukadnezar in hoofdstuk 2 een droom had en die niet kon uitleggen. Vers 2 zegt:

Toen zei de koning dat men de magiërs, de bezweerders, de tovenaars en de Chaldeeën moest roepen om de koning zijn dromen bekend te maken. Zij nu kwamen en gingen vóór de koning staan.

DANIËL 2:2

Het is duidelijk dat Chaldeeën hier wordt gebruikt voor een groep mensen die lijken op magiërs, astrologen en tovenaars, en niet voor een etnische groep. Daarom wordt gezegd dat Daniël het woord Chaldeeën gebruikt zoals het in een latere tijd werd gebruikt, en niet zoals het in zijn eigen tijd werd gebruikt.

In hoofdstuk 4, toen Nebukadnezar opnieuw een droom had, zegt vers 7:

Toen traden de magiërs, de bezweerders, de Chaldeeën en de toekomstvoorspellers binnen, en ik vertelde de droom in hun tegenwoordigheid, maar zij konden mij de uitleg ervan niet laten weten.

DANIËL 4:7

Opnieuw lijken de Chaldeeën een verwijzing te zijn naar mensen met een bepaald beroep op het gebied van de occulte kunsten, en geen etnische aanduiding. Zo zegt ook hoofdstuk 5, vers 7, wanneer Belsazar het schrift op de muur ziet en een uitleg zoekt:

En de koning riep met kracht dat men de bezweerders, de Chaldeeën en de toekomstvoorspellers moest laten binnentreden. De koning nam het woord en zei tegen de wijzen van Babel: Iedereen die dit schrift kan lezen en mij de uitleg ervan te kennen kan geven, zal gekleed worden in purper, met een gouden keten om zijn hals, en hij zal als derde in het koninkrijk heersen.

DANIËL 5:7

Opnieuw staan de Chaldeeën eenvoudigweg in de opsomming met deze andere soorten beroepsbeoefenaars. Men zegt dat dit bewijst dat Daniël later is geschreven, toen het woord Chaldeeën niet langer een etnische aanduiding was en alleen werd gebruikt voor dit specifieke soort beroep: waarzegger, astroloog of priester.

13

De krankzinnigheid van Nebukadnezar

Dan is er natuurlijk de kwestie van de krankzinnigheid van Nebukadnezar in hoofdstuk 4. We lezen dat Nebukadnezar krankzinnig werd. Ons wordt verteld dat hij, terwijl hij krankzinnig was, gras at als een rund. Zijn haar groeide uit als veren van

een vogel. Zijn vingernagels groeiden uit als klauwen. Hij liep op handen en voeten rond. Hij was een krankzinnige. Dit duurde gedurende een periode die wordt aangeduid als zeven tijden, totdat er zeven tijden over hem heen waren gegaan. De meesten verstaan onder deze tijden jaren. De krankzinnigheid van Nebukadnezar duurde dus zeven jaar.

Geleerden hebben gezegd dat er geen historisch bewijs is voor deze krankzinnigheid van Nebukadnezar. Het lijkt bovendien zeer onwaarschijnlijk dat iemand zo krankzinnig zou worden dat hij zeven jaar lang niet over zijn koninkrijk kon regeren, en vervolgens later hersteld zou worden en weer als koning zou kunnen regeren. Je zou beslist denken dat in die zeven jaar iemand anders naar voren zou treden om over het land te regeren. Het zou voor Nebukadnezar niet gemakkelijk zijn om zijn positie terug te krijgen, zelfs als hij van zijn ziekte herstelde.

Zij zeggen dat het verhaal over de krankzinnigheid van Nebukadnezar wel mythisch of legendarisch moet zijn, omdat het niet werkelijk waar kan zijn. Cartledge, een van de critici, zei: „De geschiedenis weet niets van de krankzinnigheid van Nebukadnezar waarover in Daniël wordt bericht.” Dat is nog een historisch probleem.

14

De bezwaren rond Belsazar en Darius

Dan was er het probleem van Belsazar, van wie gezegd werd dat hij koning was in hoofdstuk 5, toen Babylon viel. Het is duidelijk dat hij wordt voorgesteld als de laatste koning in Babylon ten tijde van de val van de stad voor de Meden en de Perzen. Het probleem daarmee was dat er verscheidene verslagen over de Babylonische geschiedenis bestonden waarin een andere man als koning werd genoemd en waarin niets bekend was over Belsazar. Herodotus, de Griekse geschiedschrijver die omstreeks 400 voor Christus leefde, noemt hem Nabonidus. Ook Xenophon, Berossus en Abydenus en verschillende spijkerschriftteksten noemen Nabonidus, niet Belsazar, als de laatste koning van Babylon.

Daniël 5 stelt de laatste koning van Babylon voor als een man die Belsazar heette. Alle andere historische verslagen noemden Nabonidus als de laatste koning. Dit werd beschouwd als een historische fout.

En als laatste, maar daarom niet minder belangrijk, wordt in Daniël een aantal keren een persoon genoemd die Darius heet, soms met de langere aanduiding Darius de Meder. Zijn rol is die van koning, kennelijk vóór Kores. Je krijgt de indruk dat Babylon na zijn val een tijdlang werd geregeerd door deze persoon die Darius de Meder heette. Toch was het Kores die Babylon veroverde. Het was Kores die het bevel uitvaardigde waardoor de Joden naar hun land mochten terugkeren, en het was Kores die heerste over het rijk dat hij had veroverd.

Deze Darius de Meder is niet bekend, maar op een later tijdstip was er een andere Darius. Ik meen dat hij Darius Hystaspes heette, en hij was een latere Perzische heerser. De critici zeggen dat de schrijver van Daniël geen tijdgenoot was en veel later leefde, eeuwen later, in de tijd van Antiochus Epiphanes. De schrijver van Daniël, wie het ook geweest mag zijn, verzong deze persoon Daniël, verzong de verhalen en was enigszins in de war over de Perzische geschiedenis. Hij scheen te denken dat Darius de eerste koning van het Perzische Rijk was, terwijl Darius Hystaspes in werkelijkheid veel later leefde. Het was daarom eenvoudigweg een kwestie van verwarring bij de schrijver, een persoonsverwisseling.

Dit zijn de fouten waarvan men denkt dat ze in het boek Daniël zijn terechtgekomen en die bewijzen dat het geen authentiek oud boek is dat geschreven werd in de tijd van het Nieuw-Babylonische Rijk en de ballingschap van de Joden.

15

Twée manieren om regeringsjaren te tellen

Al deze dingen zijn zeer afdoende beantwoord, en ik zal kort uitleggen hoe ze zijn beantwoord. Wat de dateringen in Daniël 1:1 betreft, wordt gezegd dat de inval van Nebukadnezar plaatsvond in het derde jaar van Jojakim. Zoals we hebben opgemerkt, wordt in Jeremia 25:1 gezegd dat het vierde jaar van Jojakim het eerste jaar van Nebukadnezar was. Deze twee zaken zouden niet gemakkelijk met elkaar in

overeenstemming te brengen zijn, ware het niet dat geleerden tegenwoordig unaniem erkennen dat in het oude Nabije Oosten twee verschillende dateringswijzen werden gebruikt. Dit is niet zomaar een theorie in de marge die door een paar mensen wordt aangehangen. Uit onderzoek naar de wereld van de oudheid is inmiddels algemeen bekend dat er in het oude Nabije Oosten twee verschillende manieren waren om over de regeringsjaren van een koning te spreken.

De Egyptenaren en de Joden gebruikten een bepaalde manier om de jaren van de regering van een koning te beschrijven. De maanden vanaf de troonsbestijging van de koning tot het einde van het eerste kalenderjaar — dat wil zeggen, het jaar waarin hij de troon besteeg — noemden de Joden en de Egyptenaren het eerste jaar van zijn regering. Zelfs als het maar om een of twee maanden aan het einde van een kalenderjaar ging, was dat zijn eerste jaar. Wanneer het kalenderjaar eindigde, was het daaropvolgende jaar zijn tweede jaar.

De Babyloniërs spraken echter niet op die manier, en dat is algemeen bekend. De Babyloniërs noemden dat eerste gedeelte van het jaar niet het eerste jaar van de regering van de koning, zoals de Joden deden, maar het troonsbestijgingsjaar. Het eerste jaar begon dan aan het einde van het kalenderjaar.

Als iemand in november aan de macht kwam en verscheidene jaren regeerde — laten we zeggen dat iemand in november 2012 aan de macht kwam — dan zouden de Joden 2012 het eerste jaar van zijn regering noemen, en 2013 zou het tweede jaar van zijn regering worden genoemd. De twee maanden aan het einde van 2012 zouden voldoende zijn om dat volgens de Joodse telling tot het eerste jaar te maken.

De Babyloniërs zouden dat niet zo zeggen. Wanneer zij over hetzelfde geval spraken, zouden de Babyloniërs 2012 het troonsbestijgingsjaar noemen. De man regeerde in dat specifieke kalenderjaar slechts twee maanden, en dat was zijn troonsbestijgingsjaar. Zo zou 2013 worden beschouwd als het eerste jaar van zijn regering. Het jaar 2013 zou door de Babyloniërs dus het eerste regeringsjaar van een bepaalde persoon worden genoemd, maar door de Joden zou het het tweede jaar van zijn regering worden genoemd.

Jeremia schrijft duidelijk in Jeruzalem aan de Joden. Daniël schrijft in Babylon aan de Babyloniërs. Het eerste jaar van Nebukadnezar zou door de Joden dus het tweede jaar worden genoemd. Het eerste jaar dat de Babyloniërs zouden erkennen, zou het tweede jaar zijn dat de Joden erkenden. Wanneer de Babyloniërs spraken over het derde jaar van Nebukadnezar of het derde jaar van Jojakim, spraken de Joden daarom over datzelfde jaar als het vierde jaar van Jojakim. De ene groep gebruikt wat men de telling volgens regeringsaanvangsjaren noemt; de andere niet. Dit vraagstuk is zonder enige twijfel opgelost. De critici brachten het jaren geleden naar voren, maar nu we zoveel weten over de Babylonische en de Joodse cultuur, zien we dat dit alleen een verschil in spreekwijze is en geen vergissing. Precies hetzelfde jaar, namelijk 605 voor Christus, zouden de Joden het vierde jaar van Jojakim noemen en de Babyloniërs het derde jaar van Jojakim. Dit verklaart dus het verschil tussen een Joods document dat voor Joodse mensen is geschreven en een document dat voor Babylonische mensen binnen hun cultuur is geschreven. Bedenk dat Daniël was opgeleid in de cultuur van de Babyloniërs. Hij zou de jaren aanduiden zoals de Babyloniërs dat deden.

16

Chaldeeën als volk en beroepsgroep

En wat te denken van het gebruik van het woord Chaldeeën als aanduiding van een beroep en niet van een etnische groep? Daniël gebruikt de term op beide manieren, en er is geen reden om eraan te twifelen dat hij in de tijd van Nebukadnezar op beide manieren werd gebruikt. Daniël wist beslist heel goed dat de Chaldeeën een etnische groep waren. In Daniël 3 worden de Chaldeeën bijvoorbeeld onderscheiden van de Joden. Dat zou niet het geval zijn als de Chaldeeën slechts een beroepsgroep vormden. Daniël 3:8 zegt:

Daarom kwamen op datzelfde tijdstip Chaldeeuwse mannen naar voren, die de Joden openlijk beschuldigden.

DANIËL 3:8

Het onderscheid gaat hier niet om beroepen, maar om etnische groepen.

Ook in hoofdstuk 5, vers 30, wordt het woord Chaldeeën heel duidelijk als een etnische aanduiding gebruikt. Daniël 5:30 zegt:

In diezelfde nacht werd Belsazar, de koning van de Chaldeeën, gedood.

DANIËL 5:30

Het is duidelijk dat de koning van de Chaldeeën de koning van dit specifieke volk betekent, en niet de koning van een bepaalde beroepsgroep. Hij zou niet de koning van de waarzeggers of de koning van de astrologen worden genoemd. Hij is de koning van een volk. Daarom wordt het woord Chaldeeën gebruikt voor een bevolkingsgroep, en niet voor een beroepsklasse van waarzeggers, astrologen enzovoort. Hij is de koning van de Chaldeeën. Hiermee worden de Chaldeeën duidelijk als een etnische en raciale groep erkend, en niet slechts als een beroepsgroep. Daniël gebruikt de term op beide manieren. Hij wist beslist van de Chaldeeën als raciale groep.

17

Historische sporen van Nebukadnezars waanzin

Wat de waanzin van Nebukadnezar in hoofdstuk 4 betreft: het is waar dat we geen wereldlijke verslagen hebben die deze precies beschrijven zoals Daniël dat doet. Maar sinds de critici dit bezwaar voor het eerst naar voren brachten, zijn er enkele interessante dingen opgegraven. Om te beginnen vermelden de historische verslagen van Babylon die tot ons zijn gekomen geen enkele bestuurlijke activiteit van Nebukadnezar in de jaren 582 tot 575. Dat valt ruimschoots binnen zijn regeringsperiode. Er zijn geen verslagen van wat hij in die tussenliggende jaren deed. Dat zou een periode van zeven jaar zijn, maar het aantal jaren is niet het belangrijkste. Het feit dat er een periode is waarin Nebukadnezar niets deed wat ooit is opgetekend, zou kunnen wijzen op de periode van die waanzin.

We moeten bedenken dat zaken die een regering in verlegenheid brachten gewoonlijk niet in de nationale annalen werden opgenomen, tenminste niet in die tijd. Soms vragen mensen zich af waarom de plagen van Egypte, de uittocht en het verlies van de legers van de farao in de Rode Zee in geen enkel Egyptisch historisch verslag te vinden zijn. Daar is een reden voor. Koningen in de oudheid zagen zichzelf graag als goden, en ze wilden graag dat de mensen hen als goden zagen. Wanneer bleek dat ze heel zwak, kwetsbaar en dwaas waren, waren dat niet het soort zaken dat je in de hofannalen opnam. Als je de verslaglegger en geschiedschrijver was en je waarde hechtte aan je leven, legde je zulke dingen niet vast. Daniël kon het echter wel opschrijven, waarschijnlijk voor zijn eigen volk of tot hun nut, vermoedelijk na de dood van Nebukadnezar.

Maar Sir Henry Rawlinson heeft een beschadigd kleitablet uit de tijd van Nebukadnezar ontdekt. Het is beschadigd en fragmentarisch, maar de volgende woorden zijn leesbaar. Nebukadnezar zegt: ‘Vier jaar lang heb ik in heel mijn rijk geen verheven ereplaats gebouwd. De kostbare schatten van mijn koninkrijk heb ik niet aangewend. Bij de aanbidding van Merodach heb ik zijn lof niet gezongen. Ik heb geen kanalen uitgebaggerd.’ Met andere woorden, hij onderhield zijn rijk niet en aanbad zelfs zijn god niet.

Hij zegt: ‘Vier jaar lang.’ Dat zou de tijdsduur kunnen zijn die met zeven tijden wordt bedoeld. Zeven tijden hoeft niet zeven jaar te betekenen. Zeven tijden zou een volledige tijdsperiode kunnen betekenen, totdat alles wat tot stand moet worden gebracht tot stand is gebracht. Het zou een periode van vier jaar geweest kunnen zijn.

In het boek *Preparatio Evangelica* van Eusebius, wat voorbereiding op het Evangelie betekent, bespreekt hij hoe gebeurtenissen in de geschiedenis mensen voorbereidden om het Evangelie te aanvaarden. Eusebius spreekt over de waanzin van Nebukadnezar. Hij citeert de geschiedschrijver Abadinus, een Griekse geschiedschrijver. Die zegt dat Nebukadnezar in zijn latere jaren ‘bezeten was door de een of andere god’. Wij zouden kunnen zeggen: door een demon. Er staat: ‘De koning ging naar zijn paleis om de komst van de Perzische muilezel aan te kondigen’, waarmee Cyrus wordt bedoeld, ‘die het volk in slavernij zou brengen.’ Abadinus vervolgt: ‘Nadat hij deze voorspelling had uitgesproken, verdween hij onmiddellijk.’

Deze buiten-Bijbelse verslagen zouden een aanvulling kunnen zijn op sommige dingen die Daniël zegt, en Daniël zou een aanvulling op die verslagen kunnen zijn. In elk geval kan niet worden gezegd dat we genoeg over de regering van Nebukadnezar weten om te beweren dat er niet zo'n periode van krankzinnigheid is geweest. Op grond van de verslagen kun je niet bewijzen dat er niet zo'n periode van krankzinnigheid is geweest. Ook in de buiten-Bijbelse verslagen zijn er enkele toespelingen op ziekte, op bezetenheid door een of andere god, op krankzinnig gedrag, enzovoort. Of dit overeenkomt met de periode van krankzinnigheid waarover Daniël spreekt, valt misschien te betwisten. Maar het moedigt ons er wel toe aan te denken dat de Babylonische en Griekse verslagen er enkele verhulde verwijzingen naar bevatten, verwoord op een manier die minder beschamend is voor de koning.

18

De archeologische bevestiging van Belsazar

En Belsazar dan? Vergeet niet dat Herodotus, Berossus en de kleitabletten Nabonidus noemden als de laatste koning van Babylon toen de stad viel. Toch zei alleen Daniël dat de laatste koning Belsazar heette. Omdat Daniël hierin inging tegen alle andere historische verslagen die toen bekend waren, nam men als vaststaand aan dat Daniël zich vergiste, dat Belsazar verzonnen was, dat de schrijver van Daniël veel later leefde dan de val van Babylon, de geschiedenis niet kende en een personage bedacht dat de laatste koning van Babylon moest voorstellen. Dat dacht men tot 1854.

Dat is inmiddels lang geleden, maar vóór die tijd hadden de critici dit al geruime tijd tegen Daniël ingebracht. In 1854 hielden ze op dit argument te gebruiken. In Ur, de Babylonische stad waarin Abraham geboren was, werd namelijk een hoeksteen gevonden van een tempel die door Nabonidus was gebouwd. Daarop stond: 'Moge ik, Nabonidus, koning van Babylon, niet tegen u zondigen, en moge eerbied voor u wonen in het hart van Belsazar, mijn geliefde eerstgeboren zoon.'

Met de vondst van deze inscriptie werd de naam Belsazar voor het eerst buiten het boek Daniël aangetroffen. De tekst was geschreven door Nabonidus, de koning die door alle andere geschiedschrijvers werd genoemd als de laatste koning van Babylon. Maar Nabonidus had een zoon die Belsazar heette.

Sindsdien zijn er andere kleitabletten gevonden en zijn we veel meer over Belsazar te weten gekomen. In 1854 werd het ijs gebroken en plotseling bleek dat Daniël iets wist wat zelfs Herodotus niet wist. Herodotus schreef vierhonderd jaar vóór Christus. Daniël stond dichterbij de bron dan hij. Hij wist van Belsazar. Herodotus niet.

Het blijkt dat Nabonidus, de vader van Belsazar, min of meer met pensioen was in Arabië toen Babylon in handen van de Perzen viel. Hij was niet in Babylon. Hij had zijn zoon daar achtergelaten en noemde hem de koning van Babylon. Nabonidus was in feite de oudere koning. Zijn zoon had eveneens voorlopig de titel van koning gekregen. Dat verklaart iets wat anders moeilijker te verklaren is.

In Daniël hoofdstuk 5 ziet Belsazar het schrift op de wand en blijkt hij niet in staat het te ontcijferen. Hij looft dan een beloning uit voor degene die het voor hem kan lezen en biedt hem de positie van derde heerser in het koninkrijk aan. Daniël vermeldt niet waarom hij 'derde heerser' zou zeggen. Maar de geschiedenis heeft ons inmiddels de informatie verschaft dat Belsazar zelf slechts de tweede heerser was, onder zijn vader Nabonidus. Daniël stemt dus overeen met wat we nu uit de buiten-Bijbelse geschiedenis weten. Juist de bronnen waarvan men dacht dat ze Daniël weerlegden, bewijzen dat Daniël meer wist dan die bronnen.

Belsazar was de koning die zich in de stad bevond toen Babylon viel. Toch was hij ruim vijftienduizend jaar lang volledig vergeten, behalve dan dat Daniël hem niet vergeten was. Toen werd hij door de archeologie opnieuw ontdekt. Daniël bleek opnieuw gelijk te hebben en de critici opnieuw ongelijk.

19

De identiteit van Darius de Meder

En Darius de Meder dan? Het is niet duidelijk wie Darius de Meder is. Het blijft enigszins een onopgelost raadsel. Cyrus was geen Meder. Cyrus was een Pers. Hoewel hij banden met de Meden had, was hij koning over de Meden geworden voordat hij Babylon veroverde. Jeremia spreekt in de hoofdstukken 50 en 51 over de koning van de Meden die komt om Babylon te vernietigen. Hij spreekt over de Meden en specifiek over de koning van de Meden die hen overwint.

Cyrus was de koning van de Meden en de Perzen. De Meden en de Perzen waren al enigszins verenigd vóór de tijd dat Cyrus Babylon veroverde, en hij was de koning van beide volken. Maar er is nog een ander persoon van wie soms wordt gedacht dat hij degene is die met Darius wordt bedoeld.

Darius kan bijvoorbeeld een troonnaam zijn geweest in plaats van een persoonlijke naam. Het kan een naam als farao zijn geweest. Farao is een benaming die voor alle koningen van Egypte werd gebruikt, ongeacht hun persoonlijke naam. Het was meer een titel. Darius kan ook zoiets zijn geweest, want in de Perzische geschiedenis waren er verscheidene koningen die Darius werden genoemd. Het kan zijn dat een andere man, die in werkelijkheid niet Darius heette, werd aangeduid met de titel Darius de Meder.

De theorie is dat dit misschien een verwijzing was naar Gubaru, die door de Grieken in hun geschiedwerken Gobryas werd genoemd. Gubáru of Gúbaru — ik weet niet waar de klemtoon ligt of op welke lettergreep, maar het is óf Gubáru óf Gúbaru.

Waarschijnlijk klinkt Gubáru iets minder mal. Deze man was een generaal onder Cyrus. Hij was betrokken bij de inname van de stad Babylon en werd daar achtergelaten om ongeveer twee jaar als gouverneur of heerser van de stad op te treden, terwijl Cyrus vertrok om andere zaken af te handelen. Een paar jaar later keerde Cyrus terug naar Babylon en nam hij het bevel op zich.

Deze man heette Gubaru; de Griekse vorm van zijn naam is Gobryas, en de Griekse geschiedschrijvers noemen hem onder die naam. Hij was een paar jaar lang de heerser in Babylon nadat het in handen van Cyrus was gevallen. Sommigen hebben geopperd dat Cyrus Babylon veroverde, zijn decreet uitvaardigde waardoor mensen naar huis mochten terugkeren, en vervolgens vertrok. De heerser in Babylon was daarna een paar jaar lang deze man, Gubaru, en hij zou de man kunnen zijn die Darius de Meder wordt genoemd.

We krijgen in Daniël feitelijk meer historische informatie over Darius de Meder dan over de meeste andere belangrijke personen. Er wordt ons bijvoorbeeld verteld wie zijn ouders waren. Er wordt ons verteld wat zijn nationaliteit was. Er wordt ons verteld hoe oud hij was. Volgens Daniël was hij 62 jaar oud toen hij aan de macht kwam. Beweren dat Darius de Meder geen historische persoon was, terwijl er zoveel

informatie over hem wordt gegeven, gaat beslist tegen je intuïtie in. In Daniël wordt meer persoonlijke informatie over Darius de Meder gegeven dan over Nebukadnezar of Belsazar, die belangrijkere mannen lijken te zijn geweest. Daniël wist het een en ander over deze man. Hij kende zijn leeftijd, hij kende zijn nationaliteit, hij kende zijn afkomst, hij wist hoelang hij regeerde, en het is geen verzinzel.

Maar men heeft zich afgevraagd wie die man was. Het zou deze man, Gubaru, kunnen zijn geweest die Darius de Meder werd genoemd. Uit geen van de andere verslagen over Gubaru, die in de heidense geschiedwerken te vinden zijn, weten we hoe oud hij was. We weten niet eens of hij een Meder was. We kunnen de dingen die we over Darius de Meder weten dus niet bevestigen aan de hand van wat we over Gubaru weten. Het enige is dat Gubaru's loopbaan in Babylon zou samenvallen met de loopbaan die Daniël aan Darius de Meder toeschrijft, en dat is misschien voldoende om hen als dezelfde persoon te identificeren.

Niet alle geleerden zijn het daarover eens, en veel geleerden geloven dat Cyrus zelf Darius de Meder wordt genoemd. Nogmaals, Darius zou een titel zijn, en hem de Meder noemen zou niet zozeer betekenen dat dit zijn nationaliteit was, maar dat hij de koning van de Meden was. Sommigen hebben dat zo beredeneerd. Dit blijft een onopgelost raadsel.

Maar degenen die zeggen dat er geen Darius de Meder was en dat de schrijver zich vergiste, zouden een les moeten trekken uit degenen die zeiden dat Belsazar niet bestond. Daniël geeft namelijk blijk van een zeer grondige bekendheid met de politieke structuur van het vroege Babylonische Rijk, het latere Babylonische Rijk en het vroege Perzische Rijk. Hij was erbij, en als hij zei dat Darius de Meder er was, dan is dat een historisch getuigenis van de hoogste orde. Als we nog geen bevestigende historische getuigenissen hebben, kan het geval van Darius sterk lijken op dat van Belsazar. We moeten heel voorzichtig zijn dat we niet overhaast conclusies trekken die tegen de waarheidsgetrouwheid van Daniël ingaan.

20

Bewijzen voor een vroege datering

Er staan nog enkele andere dingen in Daniël die juist op een vroege datering wijzen, omdat de schrijver kennis had van bepaalde zaken die een latere schrijver misschien niet zou kennen, maar die wij nu wel uit andere bronnen kennen. We noemden bijvoorbeeld de kennis van Belsazar. De andere bronnen kenden Belsazar niet. Zelfs Herodotus scheen Belsazar niet te kennen, wat betekent dat Daniël ouder lijkt te zijn geweest dan Herodotus.

Daarnaast blijkt uit Daniël 2, vers 12, dat Nebukadnezar zijn decreten kon veranderen als hij dat wilde. Maar in Daniël 6, vanaf vers 8, staat dat Darius dat niet kon. We weten nu dat de Babylonische koningen de macht hadden om wetten uit te vaardigen en weer in te trekken als ze dat wilden, maar de Perzen hadden die macht niet. De wetten van de Meden en de Perzen konden niet worden veranderd. Als ze eenmaal waren uitgevaardigd, konden ze niet worden veranderd.

De schrijver van Daniël wist dat, want Nebukadnezar, een Babylonische koning, veranderde zijn decreten in een opwelling. Dat deed hij bijvoorbeeld met betrekking tot Sadrach, Mesach en Abed-Nego, en met betrekking tot het doden van de waarzeggers en de astrologen. Hij kon gewoon van gedachten veranderen. Maar Darius, de Perzische heerser, kon dat niet. Hij was gebonden aan de wetten van de Meden en de Perzen. Dat is een nogal specialistisch detail van de rechtspraktijk van de Meden en de Perzen in tegenstelling tot die van de Babyloniërs, dat niet iedereen zou kennen. Daniël, die uiteraard betrokken was bij het bestuur van beide groepen, zou dat weten. Je zou niet verwachten dat iemand die in de tweede eeuw voor Christus leefde zulke dingen wist.

Er was nog een verschil tussen de Babyloniërs en de Perzen dat Daniël kende en dat mensen in een latere tijd waarschijnlijk niet zouden kennen, tenzij ze deskundigen op dat gebied waren. En als ze deskundigen waren, zouden ze ook van Cyrus en Nabonidus en dat soort zaken weten. Met andere woorden, een Jood die genoeg wist

om te weten dat er een Belsazar was, zou veel onderzoek hebben gedaan, en hij zou niet het soort fouten maken waarvan sommige mensen zeggen dat ze in het boek zijn gemaakt.

Daniël maakt duidelijk dat de Babyloniërs iemand die ze wilden straffen in een vurige oven wierpen. Dat was natuurlijk wat Nebukadnezar in hoofdstuk 3 met Sadrach, Mesach en Abed-Nego deed. De Perzen beschouwden vuur echter als heilig en zouden het niet gebruiken om mensen terecht te stellen. In plaats daarvan wierpen ze mensen in hollen met wilde dieren. Dat was voor de Perzen een gebruikelijke manier om mensen te doden. Daarom zien we dat Darius, die verplicht is Daniël terecht te stellen, hem in een leeuwenkuil werpt, omdat hij een Perzische koning is. De Babyloniërs gebruikten vuur. Het boek Daniël getuigt daarvan.

Nog belangrijker is dat Jezus ervan getuigt. Wanneer Hij in Mattheüs 24:15 spreekt over ‘de profeet Daniël’, zegt Hij niet: ‘Daniël de valse profeet’, of: ‘Daniël de geschiedschrijver die zich voordoeft als een profeet.’ Hij zegt: ‘de profeet Daniël’.

Jezus erkende Daniël als een ware profetische stem, geïnspireerd door de Heilige Geest.

21

Thema en opbouw van het boek Daniël

Het thema van het boek Daniël is Gods soevereiniteit over de volken. De auteur is Daniël, die verscheidene keren wordt genoemd. Het boek is profetisch nauwkeurig en bepaalde delen ervan zijn geschreven in een apocalyptisch genre. Je kunt het op verschillende manieren indelen. Eén manier is een indeling in historische en profetische gedeelten. De eerste zes hoofdstukken zijn historisch, gewoon verhalen. Er staat een profetie en een droom van Nebukadnezar in, maar die maken deel uit van een verhaal. De hoofdstukken 1 tot en met 6 zijn dus historisch verhalend, en de hoofdstukken 7 tot en met 12 bestaan uit visioenen en zijn profetisch. Zo wordt het boek precies in twee helften verdeeld. Maar je zou het ook kunnen indelen in de

Hebreeuwse en Aramese gedeelten, en dan is de verdeling iets anders. Het Hebreeuwse gedeelte bestaat uit hoofdstuk 1 en de hoofdstukken 8 tot en met 12. Het Aramese gedeelte bestaat uit de hoofdstukken 2 tot en met 7.

Het Aramese gedeelte, de hoofdstukken 2 tot en met 7, heeft een interessante structuur. De zes hoofdstukken zijn namelijk gerangschikt in wat wij een ABC-CBA-structuur zouden noemen. Dat wil zeggen dat de hoofdstukken aan de beide uiteinden van dat gedeelte, het eerste en het laatste, dus de hoofdstukken 2 en 7 van het Aramese gedeelte, vergelijkbare onderwerpen hebben. Als je naar het midden toe gaat, hebben het tweede en het vijfde hoofdstuk, dus de hoofdstukken 3 en 6, vergelijkbare onderwerpen. En wanneer je dan in het midden komt, hebben de hoofdstukken 4 en 5 onderwerpen die op elkaar lijken.

Zo zit het in elkaar. De hoofdstukken 2 en 7, die het in het Aramees geschreven gedeelte aan weerszijden begrenzen, spreken beide over vier rijken en Gods Koninkrijk. Het Babylonische, Medisch-Perzische, Griekse en Romeinse rijk worden in beide gedeelten genoemd, gevolgd door het Koninkrijk van God. Als je naar het midden van dat gedeelte toe gaat, spreken de hoofdstukken 3 en 6 over Gods bovennatuurlijke bewaring van Zijn volk: Sadrach, Mesach en Abed-Nego in hoofdstuk 3, en Daniël in de leeuwenkuil in hoofdstuk 6. De hoofdstukken 4 en 5, midden in dit gedeelte, gaan beide over de vernedering van trotse koningen. Nebukadnezar wordt in hoofdstuk 4 vernederd doordat hij een tijdlang krankzinnig wordt gemaakt. Belsazar wordt in hoofdstuk 5 vernederd door het schrift aan de wand tijdens zijn grote feestmaal.

Er is een schema waarin het Babylonische, Medisch-Perzische, Griekse en Romeinse rijk en het Koninkrijk van God worden weergegeven. Het behandelt verscheidene verschillende hoofdstukken — hoofdstuk 2, hoofdstuk 7, hoofdstuk 8, hoofdstuk 9 en de hoofdstukken 10 en 11 — en laat zien hoe er in verschillende profetieën in Daniël over deze rijken wordt gesproken. We zullen daar meer over zeggen wanneer we bij die betreffende hoofdstukken komen. Maar als je het bekijkt, kun je zien dat dezelfde tijdsperiode en dezelfde rijken herhaaldelijk in het boek Daniël worden genoemd. Elke profetie vertelt ons iets anders over die rijken.

Dat zal moeten volstaan als afsluiting van onze inleiding. We nemen hoofdstuk 1 van Daniël en gaan zo het hele boek door.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Daniël 1:8
- Ezechiël 14:14
- Numeri 12:6
- Mattheüs 24:15
- Daniël 1:1
- Jeremia 25:1
- Daniël 2:2
- Daniël 4:7
- Daniël 5:7
- Daniël 3:8
- Daniël 5:30

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.